

CIVILIZÁCIÓS KÁROK A HAZAI ÉLŐVILÁGBAN

A Szegedi Tudományegyetem Tanárképző Főiskolájának Biológia Tanszékén felmerült, hogy az egyik tantárgyban össze kéne foglalni azokat az eseteket, amikor az ember civilizációs tevékenysége közben bármely okból, akarva vagy akaratlanul érzékeny károkat okoz az élővilágban. Irodalmi adatok alapján sokféle eset merül fel, az olajszállítótankhajó-katasztrófától az erdőirtásokon át a klímaváltozásig. Viszont a világban előfordult történetek helyett célszerűen a hazai, valóban megtörtént eseteket kellene megírni, okulásul a jövőre nézve. Előre látható volt, hogy élővilágunk a mi tevékenységünk hatására annyiféleképpen sérül, hogy nem is gondolnánk, milyen furcsa esetek fordulnak elő. Mivel tisztán látszott, hogy ez nem egyemberes feladat, ezért hosszú levelezésbe kezdtünk olyan biológusokkal, természetvédelemben jártas személyekkel, akik ilyen esetekkel találkozhattak munkájuk során. Ilyenek voltak ökológusok, terepbiológusok, a nemzeti parkoknál tevékenykedő szakemberek, elsősorban az őrszolgálat tagjai, civil természetvédők, például a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület terepvezetői, a CSEMETE Egyesület vagy a NIMFEA Egyesület aktív tagjai és más civil természet- és környezetvédők. Mivel az is kiderült, hogy minden civilizációs hatásról konkrét esetet nem fogunk tudni prezentálni, bevontuk a folyamatba Andrési Pál erdő- és természetvédelmi mérnököt, aki az egyes kimaradt problémákat fejezetekbe foglalva irodalmi adatok alapján megírta. Megnyertük az ügynek dr. Kalotás Zsoltot, aki a szakmai felügyeletet látta el, lektorálta az írásokat és a fejezeteket egyaránt.

A könyv tehát mintegy 300 oldalon megtörtént eseteket dolgoz fel, így esettanulmány-kötetként is felfogható, mindez 154 színes helyszíni fotóval illusztrálva 54 szerzőtől. Úgy gondoltuk, hogy egy kvázi sok-

koló hatás jobban elérhető a könyvvel, ha az adott esetet látó-megtaláló szerző nevével és fotójával ellátott megtörtént eseteket mutatunk be, mintha csak felsorolnánk, hogy milyen káros hatással vagyunk mi emberek környezetünk élőlényekre. Mivel minden élőlényre nem koncentrálnánk, így csak *a védett és fokozottan védett fajokat, és/vagy területeket* vettük figyelembe, beleértve a Natura 2000 területeken történeteket is.

Kiket érdekelhet ez a könyv? Minden jó szándékú embert, aki napjaink természeti környezetére odafigyel, látja, hogyan változnak negatívan kisebb-nagyobb, növényekkel vagy fákkal borított területeink, és velük együtt az állatvilág is, vagy csak azt látja, hogy nincs annyi fecske, mint amennyi volt.

Minden biológust vagy környezettant végzett szakembert, biológiához, környezetvédelemhez, természetvédelemhez foglalkozásában érintettet, szakértőket, hasonló szakos főiskolásokat, egyetemistákat. Ökológusokat, természetvédelmi biológusokkal foglalkozó szakembereket. Érdekelheti a könyv a tanárokat, felső tagozattól a középiskolákon át az egyetemi oktatókig mindenkit, aki ezek oktatásával foglalkozik. A téma iránt érdeklődő diákokat (netán a környezet-tan tantárgyon belül kiegészítő olvasmányként), civil természet- és környezetvédő egyesületek tagjait. A természetfotósokat. És nem utolsósorban Nemzeti Parkjaink dolgozóit, akiket arra sarkallhat a könyv, hogy napi munkájuk során mérjék fel és dokumentálják a hasonló eseteket.

Reméljük, hogy könyvünkre sokan kíváncsiak lesznek, még ha mondanivalója kényes, netán húsbavágó témákat is érint!

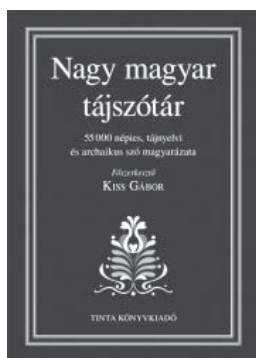

A könyv megrendelhető: molnargyula44@gmail.com, 30/9252671

(*Molnár Gyula–Andrés Pál: A civilizáció káros hatásai az élővilágra Magyarországon.* Typotex Kiadó, [Budapest], 2019. 297 oldal)

Molnár Gyula–Andrés Pál

LEGÚJABB TÁJSZÓTÁRUNK

A népnyelv közismert sajtósága táji tagoltsága, dialektusokra osztódása. A tájnyelv tükrözi egy-egy „tájhaza” népének történeti sorsát, hagyományos kultúráját. A tájszavak hozzátartoznak egy-egy vidék népének jellegéhez, mint azt *A moldvai magyar tájnyelv szótárának* 2018-

ban kiadott kötetei is igazolják. Kiss Gábor és a Tinta Kiadó *Nagy magyar tájszótár* című műve 2019-ben korábbi lokális és regionális keretű tájszótárak anyaga alapján készült összegzés, mely a széles nagyközönség érdeklődését kívánja kielégíteni. A szótár címe jogosan utal a mű méretére, nagy terjedelmére és tartalmi gazdagságára. Az 1008 oldalas kötet forrásbázisát 2 általános magyar tájszótár, 20 regionális tájszótár, egy nyelvatlasz és 2 magyar értelmező szótár képezi. Ezekből gyűjtötték össze 55 000 valódi, jelentésbeli és alaki tájszónak több mint 70 000 jelentését.

Sok ez vagy kevés? – kérdezheti az olvasó. A kérdés megválaszolása akkor sem egyszerű, ha más nagy vállalkozások statisztikai adatainak összevetésével próbálkozunk. Az 1979 és 2010 között megjelent ötkötetes *Új magyar tájszótár* (ÚMTSz) mintegy 120 000 szócikkben rendezte el több mint félmillió adatát. Egy-egy kötetre ebből kb. 24 000 szócikk jutott.

A *Nagy magyar tájszótár* felvállalta az 1960-as évek óta szinte teljesen eltűnt pa-

raszti világot, pl. a hagyományos gazdálkodás jellemző munkafolyamatait, tárgyait, tevékenységeit leíró szavak bemutatását. A szókincs tükrében láttatja a hajdani népelet mindennapjait, a falusi foglalkozásokat, munkálatokat, s a hozzájuk fűződő szakszavakat, tájszavakat. A köznyelvtől eltérő tájszavak, szaknyelvi kifejezések szókészlete különösen gazdag, mint azt Frecksay János *Mesterségek szótára* című kötete már 1912-ben sejtetni engedte. Az 1970–80-as években Hajdú Mihály névtani sorozataiban aztán programszerűen megjelentek a mesterségek, foglalkozások leírásai, szakszógyűjteményei is. Elmondható, hogy Csúry Bálint tanítványai, követői az 1930-as évek óta igen kiterjedt terepmunkát folytattak a népi foglalkozások és szókészletük feltárása terén is. A népnyelv és a népelet kutatásában igen szoros kapcsolat alakult ki, amit nem csupán a *Nép és Nyelv*, a *Népiünk és Nyelvünk*, a *Néprajz és Nyelvtudomány* folyóiratok címadásában nyilvánult meg. Bálint Sándor, Balassa Iván, Imre Samu, Végh József és sokan mások kapcsolták össze a két szakot, istápolták közösen az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők számára a Magyar Néprajzi Társaság égisze alatt évente meghirdetett „néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat” mozgalmát.

Ennek a szoros kooperációnak köszönhetően a budapesti Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívuma ma a népnyelv kutatói számára is nélkülözhetetlen, kimeríthetetlen kincsesbánya. Ezt az ÚMTSz szerkesztői, munkatársai is jól tudták, s az 1960-ig beletárolt kéziratok tájszavait be is dolgozták a szótárba. (Erről bárki meggyőződhet, ha fellelőzi az I. kötet végén elhelyezett forrásjegyzéket.) A tájszótárak szerzői között régtől megtaláljuk a néprajz képviselőit, gondoljunk Bálint Sándor *Szegedi szótár* című művére, s az újabbak közül olyanokra, mint Silling István *A kupuszinai nyelvjárás szótára* (Bp., 2007) vagy Eperjessy Ernő *Zselici tájszótár* (Bp., 2010) című kötete. Itt kell megegyeznem, hogy a jelesebb néprajzi